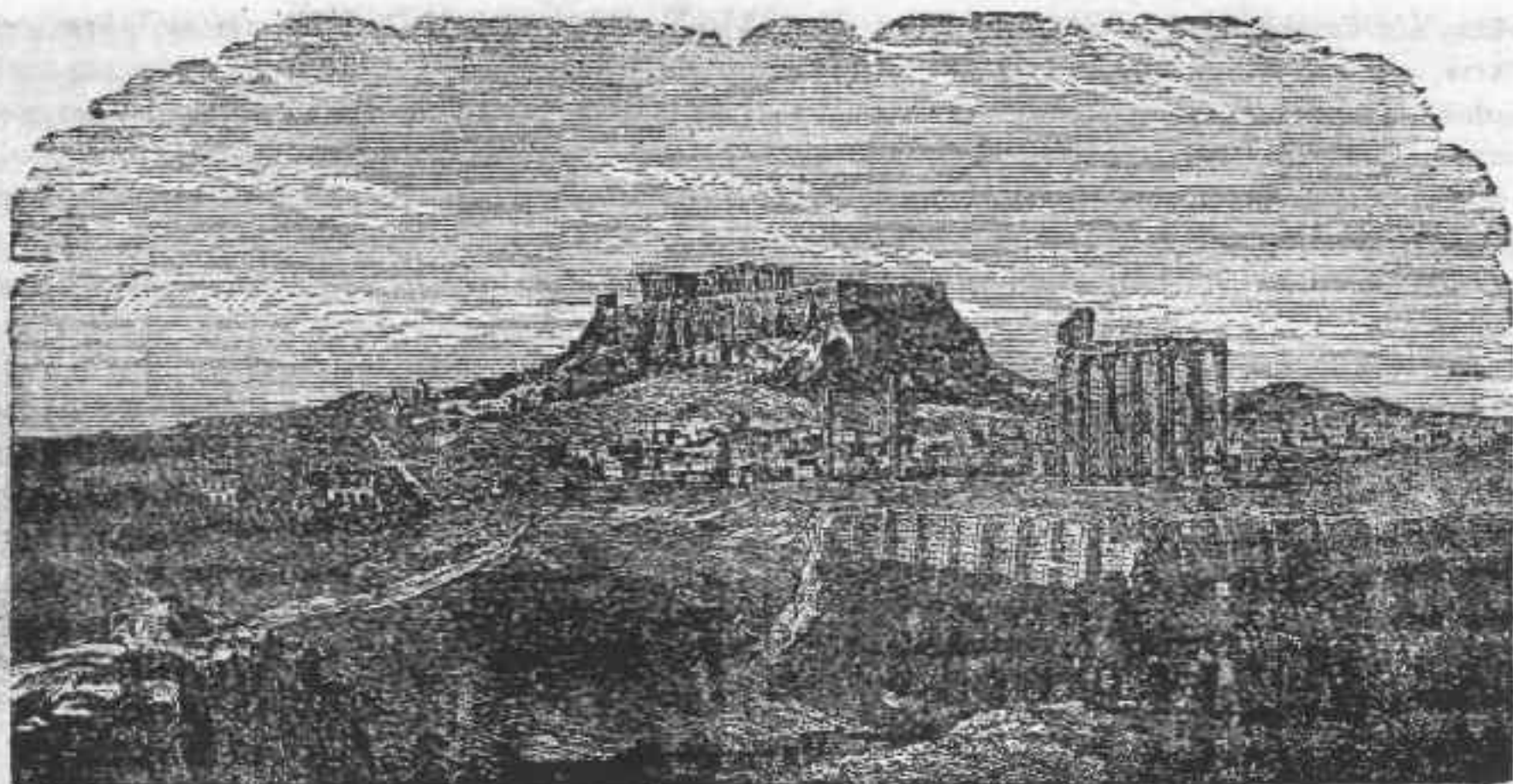

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 250.

Η ΝΗΣΟΣ ΑΝΔΡΟΣ

καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Δυνασταί (1207—1566).

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 245, 246, 247, 248 καὶ 249.)

—οοο—

Χ. Νικολῶς δὲ Σομμαρίπα δυνάστης Ἀνδρου,
περὶ τὰ 1500—1506.

Ἐκ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀνδρου παρὰ τοῦ Νικολῶ, νόθου υἱοῦ Χρυσίνου τοῦ Β΄, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ἀδελφός του Γάσπαρος, ὁ κατὰ τὰ φαινόμενα καὶ πρεσβύτερος, εἶχε προαποθάνει· εἶχε δὲ ἀφήσει ἐκτὸς τῆς τὸν Ζεντάνην ὑπανδρευθείσης θυγατρὸς, καὶ ἐτέραν, καθὼς καὶ υἱὸν ὀνόματι Δομινίκου. Ἀλλὰ καὶ Ἰάκωβος, ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ κατὰ τὸ 1466 ἀποθανόντος δυνάστου τῆς Ἀνδρου Δομινίκου, καὶ ἀδελφὸς Ἰωάννου καὶ Χρυσίνου τοῦ Β΄, δὲν ὑπῆρχε πλέον μεταξὺ τῶν ζώντων· εἶχε δὲ ἓνα υἱόν, τὸν Πολύμνιον (Polymeno), καὶ μίαν θυγατέρα, ὑπανδρευθεῖσαν τὸ 1521 τὸν Μαρκαντῶνιον Βενιέρ, υἱὸν τοῦ προηγουμένως μνησθέντος Ἰωάννου Φραγκίσκου Βενιέρ. Φαίνεται δὲ σχεδὸν ὅτι καὶ ὁ Βέρτος ἦτο νεώτερος νόθος υἱὸς Χρυσίνου τοῦ Β΄, καὶ ὅτι οὗτος ἀπέθανεν ἄνευ νομίμων ἀπογόνων, καθ' ὅσον ὁ Βέρτος δὲν διεμαρτυρήθη κατὰ τοῦ Νικολῶ καταλαβόντος τὴν ἀρχὴν· τοιαύτη διαμαρ-

τύρησις ἐκοινοποιήθη μόνον παρὰ Φραγκίσκου Σομμαρίπα ἀδελφοῦ Χρυσίνου τοῦ Β΄, τρίτου υἱοῦ τοῦ Δομινίκου τῆς Ἀνδρου καὶ θεῖου τοῦ νέου δυνάστου, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος· ὁ δὲ Νικολῶς, ἂν καὶ ἐν ὧσιν ἔζη ἦτο εἰς διαρκῆ πρὸς τὸν Φραγκίσκον διαμάχην, διετήρει ὁμῶς τὴν νῆσον, μέχρι τοῦ κατὰ τὸ 1506 συμβάντος θανάτου του.

Ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ εἶχεν ἀποθάνει πλήρης ἡμερῶν καὶ Νικολῶς ὁ Α΄ Σομμαρίπας, δυνάστης τῆς Πάρου, ὅστις πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀπολέσει τὴν σύζυγόν του, θυγατέρα τοῦ Σεγόνδου Μαφφαίου Δαΐ Πέσαρω, τὴν ὁποίαν εἶχε νυμφευθῆ τὸ 1453, κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος, ὅτε ἡ ἀδελφὴ τῆς Ἐλισάβετ ὑπανδρεύθη τὸν Δούκα Γυλιέλμον τὸν Β΄. Εἶχεν ἀποκτήσει δὲ ἐξ αὐτῆς, ἐκτὸς τῆς τὸν Ἰωάννην Φραγκίσκον Βενιέρ τὸ 1479 ὑπανδρευθείσης Φλωρέντζας, καὶ ἄλλας δύο θυγατέρας, καὶ ἓνα υἱὸν ὀνόματι Χρυσίνον. Τὸ ἔτος 1502 συνέλαβεν ὁ ὑπέργηρος Νικολῶς ὁ Α΄ ἔρωτα πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Δομινίκου Ζεντάνη (ἀδελφοῦ τοῦ πάππου τοῦ ἄλλου Δομινίκου, υἱοῦ τοῦ Μάρκου Νικολῶ Ζεντάνη, καὶ γαμβροῦ τοῦ Γασπάρου Σομμαρίπα), τὴν ὁποίαν ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν εἰς σύζυγόν του. Τὸ ἀκόλουθον δὲ ἔτος ἐδέχθη καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἀνδρέα Γρίττη, μεταβαίνοντος τότε ὡς ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου τῆς δημοκρατίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις τὴν 8 Ἰουνίου ἀπαπλεύσας ἐκ Κερκύρας προσηρμίσθη τὴν 21 τοῦ ἰδίου μηνὸς εἰς Πάρον καὶ διέτριψεν ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας παρὰ Νικολῶ τῷ Α΄.

Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ἀπέθανεν ὁ Νικολῶς οὗτος, διότι τὸ 1501 ἡ χήρα αὐτοῦ συν-
ῆλθεν εἰς νέον γάμον μετὰ τοῦ Νικολῶ Βενιέρ,
πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου Φραγκίσκου Βε-
νιέρ, καὶ τοῦ ἀποθανόντος ἀνδρός της ἐγγόνου (*),
ὅστις εἶχεν εἰσαχθῆ τὴν 2 Δεκεμβρίου 1497 εἰς
τὴν μεγάλην Βουλὴν τῆς Βενετίας. Ὁ υἱὸς Νικολῶ
τοῦ Α' Χρυσίνος, διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν δυνα-
στείαν τῆς Πάρου, δεύτερος καὶ τελευταῖος τοῦ
κλάδου αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἄλλου Νικολῶ, δυνάστου
τῆς Ἄνδρου, τελευτήσαντος ἀτέκνου, κατέλαβεν ὁ
θεῖός του Φραγκίσκος τὴν νῆσον.

XI. Φραγκίσκος Δὲ Σομμαρίπα δυνάστης Ἄνδρου. 1506—1507.

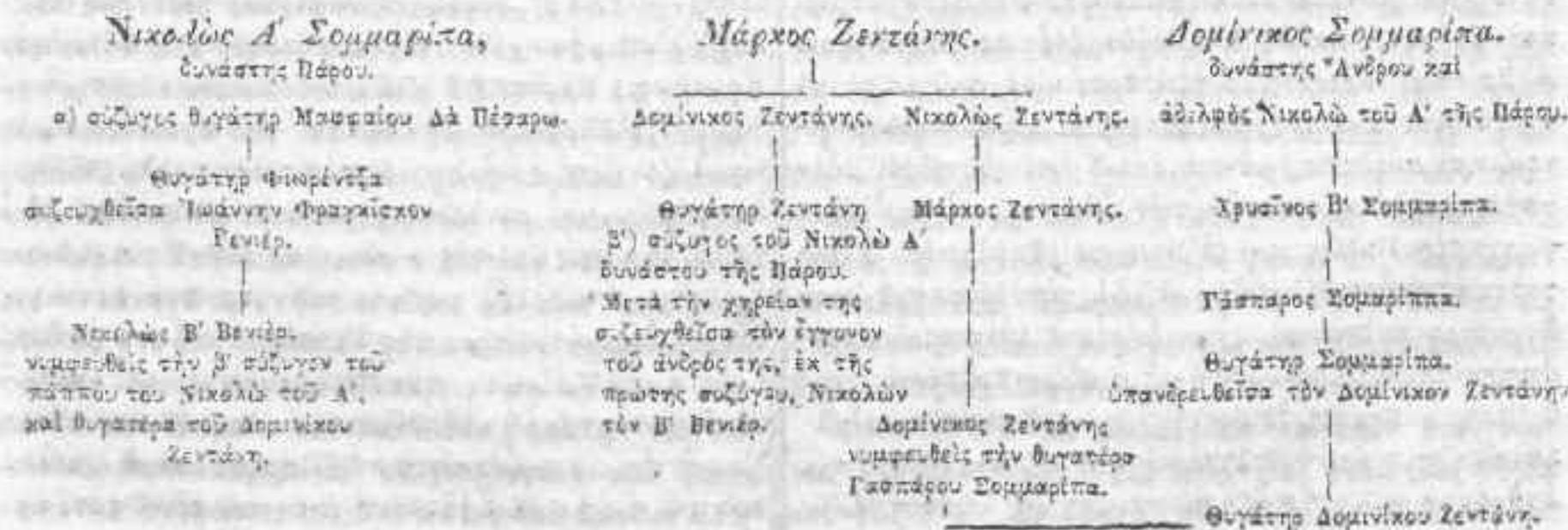
Διὰ συστάσεως τῶν ἀρμοστῶν τῆς Βενετίας ἐν
τῇ Ἀνατολῇ ἀπεστάθη πάραυτα πρὸς τὴν Γερουσίαν
ἐξαιτούμενος τὴν ἐπίσημον τῆς ἐξουσίας του ἀνα-
γνώρισιν, ὅπερ ἐγένετο τὴν 28 Σεπτεμβρίου 1506.
Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως ἀνεφάνη ἐν Βενετίᾳ ὁ Μάρκος
Ζένος, ἀξιόσιος ἔχων ἐπὶ τῆς Ἄνδρου, περὶ τῆς ὑ-
πάρξεως τοῦ ὁποῖου οἱ μέχρι τοῦδε δυνάσται οὐ-
δεμίαν εἶχον ἰδέαν. Ἦδη Χρυσίνος ὁ Β' εἶχε πύσῃ
τοῦ νὰ πληρώσῃ τὴν ἐτησίαν σύνταξιν τῶν 150
δουκάτων εἰς τὸν Φραγκίσκον Ζένον, τοῦ Μάρκου
τὸν πρωτότοκον καὶ ἐγγονον τοῦ δουκὸς Πέτρου,
ὅπως εἶχεν ὁρισθῆ εἰς τὸ συμφωνητικὸν τῆς 4 Ἰα-
νουαρίου 1440. Ἐν ὅσῳ λοιπὸν ἔζη ὁ Φραγκίσκος
Ζένος, ὅστις ἀπὸ τῆς 19 Ἀπριλίου 1442 συνεδρία-
ζεν ἐν τῇ μεγάλῃ Βουλῇ, παρουσίαζεν ἀδιακόπως
ἀγωγὰς κατὰ τοῦ Χρυσίνου, καὶ ἀρ' οὐ αὐταὶ ἔμει-
νον χωρὶς ἀποτελεσμα, ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὸν τί-
τλον δυνάστου τῆς Ἄνδρου. Νυμφευθεὶς δὲ πρῶ-
τον μὲν κατὰ τὸ ἔτος 1449 τὴν θυγατέρα Ἰωάν-
νου, υἱοῦ Ἰωάννου Δ' Μολίν, δεύτερον δὲ Φιωρδε-
λίζαν θυγατέρα τοῦ Ἀνδρέα Βεττόρε Μαρκέλλου,
καὶ τρίτον κατὰ τὸ 1463 τὴν Ἐλισάβετ θυγατέρα

τοῦ Δομινίκου Πέτρου Κονταρίνη, κατέλειπεν ἐκτὸς
πολλῶν θυγατέρων καὶ υἱοὺς, τὸν Πέτρον Ζένον,
νυμφευθέντα τὸ 1488 τὴν θυγατέρα τοῦ Φραγκί-
σκου Λουίγη Κορνάρου, καὶ τὸν Μάρκον Ζένον,
ὅστις ἔλαβεν εἰς γυναῖκα κατὰ τὸ 1502 θυγατέρα
τινὰ τοῦ Βενεδίκτου Βερνάρδου Βάλλου. Οὗτος ὁ
Μάρκος λοιπὸν, ὅστις εἶχε παρουσιάσει ἀγωγὴν
κατὰ τοῦ Νικολῶ Σομμαρίπα διὰ τὴν κατ' ἔτος
πληρωμὴν τῶν 150 δουκάτων, ἐνήγαγεν ἐκ νέου
τὸν Φραγκίσκον, καὶ κατώρθωσε τῷ ὄντι νὰ δοθῇ
διαταγὴ εἰς τὸν προέλεπτόν του στόλου Γερόλα-
μον Κονταρίνην νὰ ἐπεμβῇ διὰ τῶν ὀπλῶν. Κατὰ
τὸ ἔτος 1507 παρουσιάσθη ὁ προβλεπτής πρὸ τῆς
Ἄνδρου, καὶ λαβὼν ἀμαχητὶ ἐν ὀνόματι τῆς δημο-
κρατίας κατοχὴν τῆς νήσου, διώρισε κυβερνήτην
τὸν Ἀντώνιον Δ' Πέσαρω.

XII. Ἀντώνιος Δ' Πέσαρω κυβερνήτης τῆς Ἄνδρου. 1507—1512.

Ὁ ἐκθρονισθεὶς δυνάστης μετέβη πάραυτα εἰς Βε-
νετίαν διὰ ν' ἀκούσῃ τὰ αἰτία τῆς βιαίας ἀποβολῆς
του, ἀκολουθούμενος παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ
τοῦ Ἰωάννου. Ἐνταῦθα ἐκοινοποιήθη αὐτῷ ἡ κατ'
αὐτοῦ ἀπόφασις, ἀλλὰ δὲν ἐκρίθη φρόνιμον νὰ τὸν
ἀφῆσωσιν ἐλεύθερον νὰ ἐπιστρέψῃ, ἀν καὶ ἡ ἐπὶ μα-
κρὸν ἐκεῖ χρόνον τριβὴ του ἐκινδύνευε νὰ καταστρέ-
ψῃ τὴν περιουσίαν καὶ τοὺς χρηματικούς πόρους
του. Τὴν 11 Μαρτίου 1508 παρέσχεν αὐτῷ τὸ
συμβούλιον τῶν ΔΕΚΑ γραμματίον ἀσφαλείας, ἰ-
σχύον διὰ μόνην τὴν πόλιν τῆς Βενετίας, καὶ προ-
φυλάττον αὐτὸν ἀπὸ πάσης καταδιώξεως τῶν πι-
στωτῶν του ἐπὶ ἑν ἔτος· ἐντὸς δὲ ταύτης τῆς προ-
θεσμίας ἡδύνατο μὲν νὰ ἐκδικάσῃ τὰς ὑποθέσεις
του, ἀλλὰ δὲν ἐπετρέπετο αὐτῷ ν' ἀφῆσῃ τὴν πόλιν
ἐπὶ οὐδεμιᾷ προφάσει. Ὁ καιρὸς παρήλθε ταχέως
χωρὶς νὰ ἀπορρασιθῇ τι ὀριστικῶς, δι' ὃ τὴν 23
Φεβρουαρίου 1509 ἐγένετο παράταξις τῆς ἐν τῷ
ἀσφαλιστικῷ γραμματίῳ προθεσμίας ἐπὶ ἑν ἔτ

(*) Ὁ Κ. Χαφὶ ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὡς δευτέραν σύζυγον Νικολῶ τοῦ Α' τὴν θυγατέρα τοῦ ἄλλου Δομινίκου Ζεντάνη, υἱοῦ
τοῦ Μάρκου Νικολῶ Ζεντάνη, τὴν γεννηθεῖσαν αὐτῷ ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Γασπάρου Δ' Σομμαρίπα, ὡς νὰ
ἦτο ποτὲ δυνάστης ὁ γέρων Νικολῶς ὁ Α' Σομμαρίπα νὰ νυμφευθῇ τοῦ ἀδελφοῦ του Δομινίκου τὴν τρισεγγόνην! Τὸ λάθος
προήλθεν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας τῶν δύο Ζεντανῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσας γενεαλογίας.

έτος, και έδόθη συγχρόνως διαταγή εις τόν κυβερνήτην τῆς νήσου νά χορηγή εις αὐτόν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἀνδρου 100 δουκάτα κατ' έτος πρὸς διατροφήν του, αρχίζων ἀπὸ τοῦ 1507 καὶ καθέτης. Τὴν 7 Μαρτίου 1510 ἐγένετο νέα παράτασις τοῦ διαμονητηρίου του δι' ἑξ μῆνας, καὶ τὴν 17 Σεπτεμβρίου δι' ἑτέρους ἑξ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐπὶ ἐνιαυσίῳ χορηγήσει τῶν 100 δουκάτων ὑψίσμα δὲν ἐξετελέσθη, οὗτος δὲ περιήλθε εἰς ἐσχάτην ἐνδεϊαν, ἀπετάθη αἰτῶν βοήθειαν εἰς τὴν Γερουσίαν. Ἡ δὲ Γερουσία ἔγραψε τὴν 21 Ἰουνίου 1510 πρὸς τὸν Ἀντώνιον Δά Πέσαρῳ νά ἀποστείλῃ πάραυτα εἰς Βενετίαν 300 δουκάτα, ἐπὶ τῶν ἡποίων εἶχε δικαίωμα ὁ Φραγκίσκος πρὸς διατροφήν του κατὰ τὴν διάρκειαν τριῶν ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 1507 μέχρι 1510, ἔπειτα νά ὑποβάλῃ ἀπολογισμὸν τῆς διοικήσεώς του, καὶ νά κρατήσῃ καὶ 250 δουκάτα κατ' έτος μισθόν. Ὁ Φραγκίσκος διέμενε λοιπὸν πάντοτε εἰς Βενετίαν, ὅπου τὸ συμβούλιον τῶν ΔΕΚΑ τὴν 26 Φεβρουαρίου 1511 παρέτεινε καὶ πάλιν τὸ διαμονητήριόν του ἐπὶ 2ν έτος, ἀλλὰ τὰ χρήματα δὲν ἐπληρώθησαν. Πρὸς τούτοις ὁ Πέσαρῳ ἦτον ἤδη ἐκεῖ ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν κυβερνήτης, καὶ ἐθεωρήθη ἀπαραίτητον νά ληφθῇ φροντίς περὶ ἀλλαγῆς προσώπου, καὶ μάλιστα ἀφ' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Ἰωάννης εἶχε καταντήσῃ νά δανεισθῇ διὰ τὸν πατέρα του παρά τινος εὐγενοῦς ἐκ τοῦ οἴκου Διέδῳ 30 δουκάτα πρὸς ἐξοικονόμησίν του, καὶ διέτρεχε κίνδυνον καὶ νά φυλακισθῇ διὰ χρέη. Ὅθεν ἐγένετο τὴν 19 Ἰουλίου 1511 ψήφισμα, ἵνα ἐκλεχθῇ νέος τῆς Ἀνδρου κυβερνήτης ἐπὶ 32 μῆνας, εἰς δὲ τὸν Φραγκίσκον νά πληρωθῶσιν, ἐκτὸς τῶν 30 δανεισθέντων δουκάτων καὶ ἑτερα 130 δουκάτα κατ' έτος ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς νήσου. Τὴν 11 Αὐγούστου ἐγένετο ἐν τῇ μεγάλῃ Βουλῇ ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου κυβερνήτου, ἐκλεχθέντος τοῦ Λουίγη Πέτρου Κονταρίνη, ὅστις ἄμα ψηφισθέντων παρὰ τῆς Γερουσίας τὴν 14 Φεβρουαρίου τῶν περὶ τῆς μισθοδοσίας του, ἀπέπλευσε εἰς Ἀνδρον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀντωνίου Δά Πέσαρῳ.

ΧΙΙΙ. Λουίγης Κοντάρης κυβερνήτης Ἀνδρου.

1512—1514.

Ὁ νέος κυβερνήτης διέμεινε δύο ἔτη εἰς τὸ ἀξίωμα του· ἐν τούτοις ὁ Φραγκίσκος Δὲ Σομμαρίπα ἐν Βενετίᾳ παρητήθη τῶν δικαιωμάτων του, καὶ ἀντ' αὐτοῦ παρουσιάσθησαν ἐκεῖ τρεῖς ἐκ τῶν συγγενῶν ἀπαιτοῦντες τὴν Ἀνδρον· ἦσαν δὲ οὗτοι Βέρτος ὁ υἱὸς Χρυσίνου τοῦ Β', Ἰωάννης ὁ τοῦ ἰδίου Φραγκίσκου υἱός, καὶ Πολύμνιος (Polymeno) ὁ διὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰακώβου ἑγγονος ὑπάρχων τοῦ ποτὲ δυνάστου Δομινίκου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γερουσία παρεδέχετο ὅτι ὁ Νικολῶς ἦτο νόμιμος Χρυσίνου τοῦ Β' υἱός, ὁ Βέρτος δὲ ὡς ἐπὶ τῶν τοῦ Νικολῶ ἀδελφὸς ἐδῆλον, ὅτι ἦτο ἐτοιμὸς ἐπὶ τῇ ἀνακτήσεϊ τῆς Ἀνδρου νά ἀναλάβῃ τὴν πληρωμὴν τῆς εἰς τὸν Μάρκον Ζένον ἀποζημιώσεως, συνωμολογήθη μεταξὺ

αὐτῶν συμφωνητικὸν τὴν 20 Ἰουλίου 1514, διὰ τοῦ ὁποίου ὑποχρεοῦτο ὁ Βέρτος νά πληρώσῃ εἰς τὸν Ζένον 150 δουκάτα κατ' έτος, καὶ τότε ἀντήρσεν ἡ Βενετία τὴν ἐπὶ τῆς Ἀνδρου ἐπιβληθεῖσαν κατάσχесιν, καὶ διέταξε τὸν κυβερνήτην Λουίγη Κονταρίνην νά παραδώσῃ τὴν νήσον εἰς τὸν Βέρτον Δὲ Σομμαρίπα.

ΧΙV. Βέρτος Δὲ Σομμαρίπα, δυνάστης Ἀνδρου.

1514—1523.

Μετὰ τῆς 127' ἑκατονταετηρίδος αρχίζουσι μικρὸν κατὰ μικρὸν νά περιστέλλωνται αἱ μεταξὺ τῶν δυναστῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας σχέσεις· εἰς τὰς μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς Πύλης συνθήκας τῆς πολιτείας δὲν συμπεριελαμβάνοντο πλέον καὶ οἱ δυνάσται, ἀλλ' ἐγκατελείποντο εἰς τὴν τύχην των, καὶ μόνον εἰς τινὰς περὶ διαδοχῆς ἐριδας ἐγένετο ἐνίοτε χρήσις διπλωματικῆς ἐπεμβάσεως· διὰ τοῦτο καὶ τὰ περὶ τῶν τελευταίων δυναστῶν τῆς Ἀνδρου καὶ Πάρου ἔγγραφα ὑπάρχουσι σπανιώτερα, ἀρκετὰ ὅμως πάντοτε ἵνα παρέξωσιν ἡμῖν περὶ τῶν κατὰ μέρος δυναστῶν ἀκριβεστεράς ἢ ὅσας μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζομεν πληροφορίας.

Ὅτε ὁ Βέρτος περιήλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀνδρου, ἐξουσίαν εἶχε τὴν Πάρον Χρυσίνος ὁ τοῦ Νικολῶ· ἂν καὶ εἶχαν ἀρραβωνισθῇ Κανδιάναν, τοῦ Ἰωάννου Λουίγη Κόκκου τὴν θυγατέρα, παρέδωκε ὅμως τὰς ὑποσχέσεις του καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Μαρρίαν Βενιέρ. Ἡ δὲ ἀπατηθεῖσα μνηστὴ ἀπετάθη δι' ἀγωγῆς πρὸς τὸν Λουίγην Ἰάκκον δοῦκα τῆς Κρήτης (1514—1516), ὅστις ἐξέδωκεν ἀπόφασιν ὑπὲρ αὐτῆς τὸ 1515. Ὁ Χρυσίνος ὅμως ἐκοιμῆσε φρεσὶν τῆς ἀποφάσεως ἐνώπιον τῆς Γερουσίας, ἥτις τὴν 5 Αὐγούστου 1516 παρέπεμψε τὴν ὑπόθεσιν πρὸς ἐξέτασιν εἰς τρεῖς ἐκ τῶν εὐγενῶν· ἀλλὰ πρὶν τοῦ τέλους τῆς δίκης ἀπέθανεν ὁ Χρυσίνος τῆς Πάρου τὸ 1518, χωρὶς ν' ἀφῇσῃ ἀρρενας διαδόχους. Ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἰωάννης Φραγκίσκου Βενιέρ ἀπέθανε τὸ αὐτὸ έτος ἐκ τινος ὀλίγον πρὶν ἐν Εὐρώπῃ γνωστῆς γενομένης ἀσθενείας, τῆς σφιλιθῆς, ἣς εἶχε γενεὴ θυμὰ καὶ ὁ τελευταῖος αὐτοῦ ἀδελφὸς Γιρόλαμος. Ἀντώνιος Λωρεδάνος τῆς Κρήτης ὁ δοῦξ (1517—1519), προβλέπων ἐριδας περὶ τῆς διαδοχῆς, ἐπεμψεν εὐθύς τὸν σύμβουλόν του Φίλιππον Λεώνην εἰς Πάρον, ἵνα ἀναλάβῃ προσωρινῶς τῆς νήσου τὴν κυβέρνησιν ἐν ὀνόματι τῆς Βενετίας, καὶ ἐπειδὴ ὁ δοῦξ Ἰωάννης ὁ Δ' Κρίσπος τῆς Νάξου, καὶ Πολύμνιος Δὲ Σομμαρίπα μετ' ἄλλων πολλῶν εἶχον ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς νήσου, καὶ δὲν ἄφηναν τὸν Λεώνην νά εἰσελθῇ εἰς τὸν πύργον, ἔγραψε περὶ τούτου πάραυτα πρὸς τὴν Γερουσίαν. Αὕτη δὲ διέταξε τὴν 29 Ἰουνίου τὸν προβλεπτήν τοῦ στόλου, νά ἐγκαταστήσῃ τὸν Φίλιππον Λεώνην εἰς τὸ ἀξίωμα του ὡς κυβερνήτου τῆς Πάρου, καὶ πρὸς τοῦτοις εἰάν τις ἐκ τῶν ἀξιώσεων ἐχόντων εἶχε προσποκαταστήσῃ δοικητὴν, ν' ἀπομακρύνῃ τούτον ἀνε

ἀναβολῆς διὰ τῆς βίας· παρήγγειλε δὲ τῷ προβλεπτῇ νὰ προσκαλέσῃ τοὺς Παρίους, ἐπὶ ἀπειλῇ δυσμενείας παρὰ τῆς Βενετίας, νὰ μείνωσιν ἡσυχοί, καὶ νὰ κηρύξῃ συγχρόνως εἰς Κρήτην, Νάξον, Ἄνδρον καὶ Πάρον, ὅτι ὅστις δῆποτε νημίζει ἐαυτὸν ἔχοντα δικαιώματα ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης νήσου, νὰ παρουσιασθῇ μέχρι Μαρτίου τοῦ ἀκολουθοῦ ἔτους ἐνώπιον τῆς Γερουσίας τῆς Βενετίας. Μάλιστα ἐκοινοποιήθη ἡ πρόσκλησις αὕτη, καὶ ὁ δοῦξ Ἰωάννης ὁ Δ', καὶ ἡ Φιωρέντζα, χήρα τοῦ Ἰωάννου Φραγκίσκου Βενιέρ καὶ ἀδελφὴ τοῦ ἀποθανόντος Χρυσίνου, ἀνεφέρθησαν ἐγγράφως εἰς Βενετιαν ἀπαιτοῦντες τὴν νῆσον ἕκαστος δι' ἐαυτὸν. Ἡ Γερουσία ἐκοινοποίησε τὴν 15 Ἰουλίου 1519 νέαν πρόσκλησιν πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀξιώσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεφέρθησαν πέντε τὸν ἀριθμὸν, καὶ τὴν 28 Ἰουλίου 1520 διέταξε τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως γνωμοδοτήσεως τῶν ἐπτά νομομαθῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀνατεθῇ ἡ ἐξέτασις τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀναφερομένων. Οἱ πέντε ἔχοντες ἀξιώσεις ἦσαν ὁ γηραιὸς Φραγκίσκος Σομμαρίπα, πρῶτον δυνάστης Ἀνδρου, Βέρτος ὁ νῦν κυριάρχης τῆς ἰδίας νήσου, Πολύμνιος Σομμαρίπα, υἱὸς τοῦ Ἰακώβου, ὅστις εἶχε παρουσιασθῇ καὶ πρότερον ὡς δικαιώματα ἔχων ἐπὶ τῆς Ἀνδρου, ἡ Φιωρέντζα Βενιέρ, καὶ ὁ δοῦξ Ἰωάννης ὁ Δ' Κρίσπος τῆς Νάξου. Πρῶτος ὁ νομομαθὴς Γιρόλαμος Παρούτας ἐπρότεινεν ἵνα δοθῇ ἡ νῆσος τῷ Φραγκίσκῳ, καθ' ὅσον δηλαδὴ ἡ Πάρος τὸ 1389 κατὰ πρῶτον ἐδόθη ὡς τιμᾶριον παρὰ τῶν Κρίσπων τῇ Μαρίᾳ Σανούδῃ, ἔπειτα τὸ 1414 τῷ υἱῷ αὐτῆς Χρυσίνῳ τῷ Α', ὁ δὲ Χρυσίνος, ἀποκλεισμένων τῶν νεωτέρων τοῦ ἀδελφῶν Νικολῶ καὶ Γαλεάτζου, ἐξουσίασε τὴν νῆσον, ἔπειτα δὲ κατὰ παράβασιν τῶν νόμων τοῦ τιμαριωτικοῦ δικαίου τῆς Ῥωμανίας, τὴν παρεχώρησεν εἰς τὸν δευτέρον τοῦ υἱὸν Νικολῶν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡδικήθη Δομίνικος ὁ πρωτότοκος τοῦ υἱός, ἡ νῆσος ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευταίου· ἐπειδὴ ὅμως Χρυσίνος ὁ Β', τοῦ Βέρτου ὁ πατήρ, εἶχεν ἤδη προαποθάνει, χωρὶς ποτὲ νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς Πάρου, ἡ νῆσος ἀνῆκεν εἰς τὸν Φραγκίσκον, τὸν ἐπιζῶντα τοῦ Δομνίνικου υἱόν, ὡς πλησιέστερον ἄρρενα συγγενῇ ἐξ ἀρρένογονίας (agnatus).

Ἐξ ἐναντίας ἀπεφάνθη ὁ Ἰωάννης Ἀντώνιος Κονταρίνης, ὅτι ἡ νῆσος, τιμᾶριον οὖσα τῶν Κρίσπων, ὡς ἐκ τῶν πράξεων τοῦ ἔτους 1389 καὶ 1414 σαφῶς ἀποδεικνύεται, ἀφ' οὗ ἐξεκλήρισεν ὁ ἐξ ἀρρένογονίας οἶκος τῶν τιμαριούχων, πρέπει νὰ ἀποδοθῇ Ἰωάννῃ τῷ Δ' Κρίσπῳ, ὡς τιμαριωτικῶ ἐπικυριάρχῃ. Τοῦτο ἀνῆρσεν ὁ Πέτρος Ζένος ἀποδείξας κατὰ πρῶτον, ὅτι ἡ νῆσος δὲν εἶναι τιμᾶριον, ἔπειτα, ὅτι δὲν ἰσχύει ἐν γένει κανὲν τιμαριωτικὸν δίκαιον ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει, ἀφ' οὗ αὐτὸ ἐκυριεύθη ὑπὸ Μάρκου τοῦ Σανούδου βοηθείᾳ τῆς Βενετίας· προσεπέφερε δὲ εἰς μαρτυρίαν καὶ ἄλλας τοιαύτας ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας ἐπὶ ὁμοίων ὑποθέσεων, καὶ τελευταῖον ἐδείκνυε τὴν διαθήκην τοῦ

Χρυσίνου, ἐν τῇ ὁποίᾳ καθίστα τὸν ἐξ ἀδελφόν του Πολύμνιον γενικὸν κληρονόμον, ὁ δὲ Χρυσίνος εἶχε πλήρη τὰ προσόντα ἵνα διαθέτῃ ἀκωλύτως τὰ τῆς Πάρου, ἧτις ἐπομένως ἀνῆκεν εἰς τὸν Πολύμνιον. Ἐξ ἐναντίας ὁ Πανδόλφος Μωροζίνης καὶ ὁ Ματθαῖος Πριούλης ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τῆς Φιωρέντζας Βενιέρ, ἧτις ὡς ἀδελφὴ τοῦ διαθέτου εἶχεν εὐθύς μετὰ τοῦτον τὸ ἐπὶ τῆς νήσου δικαίωμα· ἐν ᾧ ὁ Λωρέντζος Βραγαδίνος καὶ ὁ Λουίγης Βουόνος ἦσαν τῆς γνώμης, ὅτι ἡ νῆσος ἔπρεπε καὶ πάλιν νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Ἀνδρου, ἐπομένως ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῇ τῷ Βέρτῳ. Ἡ Γερουσία ἐξέδωκεν ἀποφασιν ὑπὲρ τῆς Φιωρέντζας, τὴν ἐκήρυξε νόμιμον κληρονόμον τῆς Πάρου, καὶ διέταξε τὴν 31 Ἰουλίου τὸν κυβερνήτην Φίλιππον Λεώνην νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον εἰς αὐτήν, ἧτις μετὰ ταῦτα μετεδίδασε τὰ δικαιώματά της εἰς τὸν ἐκ τοῦ συζύγου της Ἰωάννου Φραγκίσκου Βενιέρ πρεσβύτερον υἱόν της, ὅστις τὴν διεδέχθη ὡς Νικολῶς Β' Βενιέρ ἐπὶ τῆς Πάρου, κατέχων τὴν νῆσον ἑνδεκα ὅλα ἔτη (1520—1531) μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὴν 14 Ἰουνίου 1521 ἐπεκύρωσεν ὡσαύτως ἡ Γερουσία ἐν τέλει τὸ κατὰ τὸ 1514 μεταξὺ Βέρτου Σομμαρίπα, καὶ Μάρκου Ζένου συνομολογηθὲν συμφωνητικόν.

Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀπέθανε καὶ ὁ Βέρτος τῆς Ἀνδρου τὸ 1523, καταλιπὼν, ἐκτὸς μιᾶς τὸν Λουίγην Βέμβον ὑπανδρευθείσης θυγατρὸς Ἀδριάνας, ἑνα μόνον υἱόν, ὅστις καὶ τὸν διεδέχθη ὡς Χρυσίνος Γ' εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Ἀνδρου κυριαρχίαν, σύγχρονος καὶ μάρτυς τῶν θρηνωδεστέρων ἀναστατώσεων, αἵτινες μετέβαλον τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος καὶ τὰς ποτὲ περικαλλεστάτας νήσους εἰς ἀγρίαν, κενὴν ἀνθρώπων ἐρημίαν.

XV. Χρυσίνος Γ' Δε Σομμαρίπα, δυνάστης Ἀνδρου.

1523 μέχρι μετὰ τὸ 1539.

Ὁ Βέρτος κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς κυριαρχίας του ἔτη ἤρνετο νὰ πληρώνῃ τῷ Μάρκῳ Ζένῳ τὴν συμφωνηθεῖσαν ἐτησίαν σύνταξιν, μέχρις οὗ ψήφισμα τῆς Γερουσίας, ἀπὸ 15 Ἰουλίου 1522 τὸν ἠνάγκασεν εἰς ὑποταγὴν· ἀλλὰ καὶ ὁ διάδοχός του Χρυσίνος ὁ Γ' ἐφφράνει ὅτι πολλῶ ὀλιγώτερον ἦτο ὑπόχρεως νὰ ἐξυκολουθῇ τὴν πληρωμὴν· ἐχρεώσται δὲ ἀπὸ τῶν τεσσάρων πρώτων τῆς ἡγεμονίας του ἔτων τὸ ποσὸν 600 δουκάτων. Γράμματα προσκαλοῦντα αὐτὸν εἰς πληρωμὴν δὲν ἐτελεσφόρησαν· καὶ μόνον ὅτε ἐδόθη ἡ διαταγὴ εἰς τὸν προβλεπτὴν τοῦ στόλου νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἰσπραξίν τῶν χρημάτων ὑπέχουσε. Μάλιστα οὐ πολὺ μετὰ ταῦτα ἐπαυσεν διὰ παντὸς αἱ μεταξὺ τῶν οἰκῶν Ζένου καὶ Σομμαρίπα ἐριδες, ὅτε Χρυσίνος ὁ Γ', τὸ 1530 ἐλάβεν εἰς σύζυγον τὴν πλουσίαν θυγατέρα καὶ κληρονόμον τοῦ Μάρκου Ζένου Κανδιάναν.

Χρυσίνος ὁ Γ' Δε Σομμαρίπα φέρεται πρὸς τοῦτοι· καὶ εἰς ἔγγραφα τῆς πολιτείας τοῦ ἔτους 1534 καὶ 1535 ὡς δυνάστης τῆς Ἀνδρου. Πλοῖον τοῦ Γιρολάμου Δε Βέγια, ὅστις εἶχε λάβει ἐντολὴν παρὰ

τῆς Βενετίας νὰ ἀγοράσῃ σιτηρὰ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἀνατολῆς ἐναυάγησε πλησίον τῆς Μήλου, καὶ τὰ ἐμπορεύματά του εὐρέθησαν ἐν μέρει παρὰ τοῦ δουκὸς Ἰωάννου τοῦ Δ', τῆς Νάξου, καὶ ἐν μέρει παρὰ Χρυσίνου τοῦ Γ', τῆς Ἀνδρου· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Φράγκων κατεχομένῃ Ἑλλάδι οὐδεὶς λόγος ἐγένετο, ὡς εἰκὸς, περὶ ναυαγίων, ὁ μὲν Χρυσίνος αὐτοπροαιρέτως παρέδωκε τὰς ὑπ' αὐτοῦ εὐρεθείσας πραγματείας τῷ ναυαγίσκῳ· ἀλλὰ διὰ νὰ παρακινήθῃ καὶ ὁ δούξ Ἰωάννης ὁ Δ' εἰς μίμησιν τοῦ παρδείγματός του, ἐχρηιάσθησαν πολλαὶ προτροπαὶ περὶ τῆς βενετικῆς Γερουσίας. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1534 ἐγράψαν εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ πράγματος, ἀλλ' εἰς μάτην· ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχεν ὁρεξιν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τοῦ Χρυσίνου· ὅθεν ἐγένετο χρεὶς καὶ πάλιν δραστηρίου ἐκ μέρους τῆς πολιτείας παρακαλεύσεως, ἐπὶ ἀπειλῇ ἐπεμβάσεως διὰ τῶν ὅπλων διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσωσιν εἰς ἱκανοποίησιν· περίφοβος δὲ γενόμενος ἕνεκα τῆς ἀμφανίσεως τοῦ στόλου τῆς Βενετίας ἐνέδωκε τέλος πάντων.

Τὸ 1534 ἐγένετο καὶ δεύτερος γάμος ἐν τῷ Αἰγαίῳ· ἐνυμφεῖθαι δηλαδὴ ὁ βενετὸς εὐπατρίδης Βερνάρδος, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Φραγκίσκου Βενιέρ καὶ τῆς Φιωρέντζας Σομμαρίπα, τὴν ἀδελφὴν Νικολῶ τοῦ Β' Βενιέρ, δυνάστου τῆς Πάρου. Οὗτος ἀπέθανε τὸ 1531, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔφησεν ἀπογόνους, ἀνεφύη δίκη περὶ τῆς διαδοχῆς, μόλις μετὰ τινα ἐτη περατωθεῖσα. Ἡ Βενετία ἐπέβαλεν εὐθὺς ἐπὶ τῆς νήσου κατὰσχισιν, καὶ ὥρισε τὴν 20 Ἀπριλίου 1532 ἵνα ἐκλεχθῶσι πέντε δικασταὶ πρὸς ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως· ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ δὲν ἐγένετο, καὶ οὕτε τὸ ἀπὸ 18 Αὐγούστου νέον ψήφισμα τῆς Γερουσίας, τὸ ὀρίζον τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τῆς περὶ Πάρου ὑποθέσεως, ἐξετελέσθη. Τὴν 9 Δεκεμβρίου 1534 ἀνενεώθη τὸ ψήφισμα τῆς 20 Ἀπριλίου 1532, ἀλλὰ μόλις τὸ 1535 ἐτελείωσεν ἡ συζήτησις. Τὴν 30 Δεκεμβρίου τοῦ ἑτοῦς τούτου ἀπεφάνθη τὸ συμβούλιον τῶν ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ (Quaranzia), ὅτι α ἡ νήσος Πάρος, στερουμένη κυρίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εὐγενοῦς Νικολῶ Βενιέρ, τελευταίου δυνάστου καὶ κυρίου αὐτῆς, ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὴν εὐγενῇ κυρίαν Καικιλίαν Σαγρέδου, σύζυγον τοῦ κυρίου Βερνάρδου Σαγρέδου, καὶ ἀδελφὴν τοῦ εἰρημένου Νικολῶ Βενιέρ. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐπεκυρώθη παρὰ τῆς Γερουσίας τὴν 18 Φεβρουαρίου 1536, καὶ ὁ βενετὸς κυβερνήτης προσεκλήθη πάραυτα νὰ παραδῶσιν τὴν νήσον τῷ Βερνάρδῳ Σαγρέδῳ. Ὁ Βερνάρδος ἠτοιμάσθη κατὰ συνέπειαν νέου ψηφίσματος τῆς 21 Ἀπριλίου νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν νεωστὶ ἀνακτηθεῖσαν νήσον, καὶ νὰ λάβῃ τὰ ἀρμόδια μέτρα πρὸς ἀμυναν αὐτῆς κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν· πληρεξούσιον δὲ ἀφῆκεν ἐν Βενετίᾳ τὸν συγγενὴ τοῦ Νικολῶ Σαγρέδου, ἵνα συμβιβασθῇ μετὰ τῆς Μαρίας Βενιέρ, χήρας τοῦ Χρυσίνου Σομμαρίπα, τοῦ ποτὲ δυνάστου τῆς Πάρου, ἥτις ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ὑπανδρευθῇ αὐτόν· καὶ ὅμως εἶχεν εἰσέτι ἀξιώσεις ἐπὶ χρεῖα συντάξεως ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς Πάρου· εἶχε

διορίσει δὲ τὸν γαμβρόν της Λουίγην Βενιέρ ὡς ἀντιπρόσωπον, ὅστις συνωμολόγησε τὸ 1537 μετὰ τοῦ Νικολῶ Σαγρέδου συμφωνίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βερνάρδος Σαγρέδος ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρώσῃ 140 δουκάτα τῇ Μαρίᾳ κατ' ἔτος ἐν ὅσῳ ἔζη, καὶ μάλιστα καθ' ἑξαμηνίαν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν οὗτος ἔλαβε κατοχὴν τῆς νήσου, τούτέστιν ἀπὸ τῆς 18 Ἰουλίου 1536, καὶ ἐὰν αὕτη ἤθελε ζῆ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Καικιλίας Σαγρέδου, νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτὴν τὸ ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων τῆς Πάρου κατὰ τοὺς νόμους τῶν Συνόδων τῆς Ῥωμανίας. Τὴν 5 Μαΐου 1537 ἐπεκύρωσε τὸ συμφωνητικὸν τοῦτο ἡ Γερουσία τῆς Βενετίας· ἦτο δὲ τοῦτο τὸ τελευταῖον περὶ κτήσεως Πάρου συμβόλαιον τὸ ὁποῖον συνωμολογήθη ἐν Βενετίᾳ· διότι τὸ αὐτὸ ἔτος 1537 συνέβησαν ἐν τῷ Αἰγαίῳ δεινόταται καταστροφαί.

Χαῖρεδδὶν Βαρβαρόσσας, ὁ φοβερός ναύαρχος τοῦ Μεγάλου Κυρίου (Gran Signore), ἐξῆλθε μετὰ 100 πλοίων εἰς ἐπιδρομὴν κατὰ τοῦ Αἰγαίου· ἀναστατώσεις αἱματηραὶ ἐμπτύρουν τὰ ἴχνη τοῦ πανταχοῦ. Τὴν Σκύρον ἐν πρώτοις καὶ Πάτμον λεηλατήσας, καὶ ἀνευ κόπου ἀρπάσας τὴν Αἰγίναν ἀπὸ τῶν Βενετῶν, τὴν Ἴον ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Πιζάνη (+ 1550) καὶ τὴν Ἀστυπάλαιαν ἀπὸ τοῦ Νικολῶ (+ 1616) Φραγκίσκου (+ 1554) καὶ Αὐγουστίνου (+ 1537) Κυρίνη, ἐτράπη κατὰ τῆς Πάρου. Ὁ Βερνάρδος Σαγρέδος δὲν ἠθέλησε νὰ παραδῶσιν τόσον ταχέως καὶ ἀμαχητὶ εἰς τὸν θηριώδη ἐχθρὸν τὴν ἀκριβῶς ἐξαγορασθεῖσαν νήσον, καὶ τὴν ὑπερασπίσθαι ἡρωϊκῶς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἤρχισαν νὰ ἐλαττώνται τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἀναγκαῖα· οἱ κάτοικοι, ἵνα μὴ κατασπραγῶσιν ἐρημοὶ μένοντες ὅπλων, παρεδόθησαν, ἀφ' οὗ ὁ Χαῖρεδδὶν ὑπεσχέθη αὐτοῖς ἀσφάλειαν ζωῆς· καὶ τὴν μὲν ὑπόσχεσιν τοῦ ἀκριβῶς ἐτήρησεν ὁ ἐχθρὸς, ἀλλὰ τὴν νήσον ἠρήμωσε δεινῶς, καὶ πλῆθος τῶν κατοίκων ἔγαγεν εἰς αἰχμαλωσίαν, τοὺς παῖδας μεταξὺ τῶν Γενιτσάρων συγκαταλέξας. Περιεργωτάτας σημειώσεις περὶ τῆς κατακτήσεως τῆς Πάρου ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν χορηγεῖ ἡ ὑπὸ Ἀνδρέα Ἰωάννου Κορνάρου ἱστορία τῆς Κρήτης· κατ' αὐτὴν ἔκαμεν ἀπόφασιν ὁ Χαῖρεδδὶν τὸν Δεκέμβριον 1537 ἐπὶ τῆς Πάρου· ἐκ τῶν δύο φρουρίων τῆς νήσου ἡ Νάουσα (Agusa) ἐγκατελείφθη παρὰ τοῦ δυνάστου Βερνάρδου Σαγρέδου, καλῶς γινώσκοντος ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπερασπισθῇ καὶ τὰς δύο θέσεις συγχρόνως, καὶ ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἤθελε διασκορπίσει μᾶλλον τὰς καὶ ἄλλως μικρὰς τοῦ δυνάμεις· ὅθεν ἡ θέσις αὕτη ἐπεσεν ὁμαχητὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες κατέσκαψαν τὰ ὀχυρώματά της. Ὁ Σαγρέδος ἐρήφθη τότε ἐντὸς τοῦ φρουρίου τοῦ Κεφάλου (Chiefalo), ὅπου ὑπερασπίσθη ἑαυτὸν ἀνδρείως, καὶ ὅπῃθεν ἐτόλμησε νὰ κάμῃ εὐτυχεῖς τινες κατὰ τῶν ἀνωτέρων τουρκικῶν δυνάμεων ἐξόδους· πλησίον του ἐμάχετο καὶ Σιγισμούνδος τις, ἐξόριστος ἔμπορος ἐκ Φλωρεντίας, σχεδὸν ὑπερέχων καὶ αὐτὸν τὸν Σαγρέδον κατὰ τὴν ἀνδρείαν· ἀλλ' ἡ ἑλλειψὶς πολεμευδίων, καθὼς ἀναφέρουσι καὶ ἄλλαι πηγαί,

ἀνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν. Εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Σαγρέδου Καικιλίαν Βενιέρ ἐδόθη ἄδεια ἐλευθέρως ἀποχωρήσεως εἰς Βενετίαν, ὅπου μετὰ τὰυτὰ ἐφθάσε καὶ ὁ ἴδιος, ἀν καὶ εὕρισκετο μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων, ἀφ' οὗ βοηθεῖα ἀρνησιβήσκει πινὸς ἐκ Δυρραχίου ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του· ὁ ἀποστάτης αὗτος εἶχε διατελέσει ποτὲ πολὺν καιρὸν κωπηλάτης ἐπὶ βενετικοῦ κατέργου, τοῦ ὁποῦ τριήραρχος (Sopracomito) ἦτο ὁ Βερνάρδος Σαγρέδος, καὶ διὰ τῆς μεσιτείας ὑπὲρ τοῦ παλαιοῦ του κυρίου ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἦτο ἀχάριστος. Τοιοῦτοτρόπως λυτρωθεὶς ἐπέστρεψεν ὁ Σαγρέδος εἰς Βενετίαν, ὅπου αἱ προσπάθειαι τοῦ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς νήσου του ἀπέβησαν μάταιαι. Καὶ αὐτὴ ἡ πολιτεία τῆς Βενετίας προετίμηκε νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ εἰς τὴν εἰρήνην τὴν γενομένην τὴν 2 Ὀκτωβρίου 1540 μετὰ τῆς Πύλης, παρεχώρησεν ἡ δημοκρατία εἰς τὴν τελευταίαν, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου, τὴν Πάρον καθὼς καὶ τὴν Ἄνδρον μετὰ τὰ δύο τῆς προύρια. Ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἀκόμη, τὴν 23 Νοεμβρίου 1540 ἐκαιμεν ὁ Σαγρέδος προτάσεις διὰ τῆς Γερουσίας εἰς τὴν ὀθωμανικὴν Πύλιν περὶ ἀποδόσεως τῆς νήσου του ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου· ἀλλ' αἱ προτάσεις ἀπερρίφθησαν, καθὼς καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ οἴκου Κυρίνη ἐπὶ τῆς Ἀστυπαλαίας, τῶν Κορνάρων ἐπὶ τῆς Καρπάθου καὶ τοῦ οἴκου Πιζάνη ἐπὶ τῆς Ἀνάφης. Οὕτως ἡ νῆσος Πάρος ἠνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν κτήσεων τῶν Ὀθωμανῶν. Τὸ 1561 τυχοδιώκτης τις Ἰάκωβος Ἡρακλείδης Βασιλικὸς ἐκ Φαρνακίας (Κερασούντος) ἐπὶ τοῦ Πόντου, εἰς τὴν βόρειον παραλίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐγράφετο αὐτῷ Δεσπότης Σάμου, Κόμης Παλατινὸς καὶ Μαρκίων τῆς Πάρου. Ὁ δὲ οὗτος εἰς τῶν πολλῶν ἐκείνων Ἑλλήνων προύχόντων, οἵτινες ἀκτιζόμενοι ὄντες, ἐκὼμπαζον φέροντες τίτλους ὑπερηφάνους, ὡς Δεσπότης, Ἡγεμόνες, Κόμης, καὶ τὰ παραπλήσια· ἔλεγε δὲ ὅτι εἶχε τὸ γένος ἐκ τῶν παλαιῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαυίας, καὶ κατώρθωσε μάλιστα τὸ 1561 νὰ ἐγκατασταθῇ παρὰ τοῦ Πολωνοῦ Ἀλβέρτου Δεσπότης εἰς τὸν θρόνον τῆς ῥηθείσης ἡγεμονίας, παραλαβὼν τὸ ὄνομα Ἰβάν ἢ τοι Ἰωάννης, ὅπου καὶ ἀπέθανε φονευθεὶς τὸ 1563 (α).

(α) Περιεργοντάς σημειώσεις περὶ τοῦ τυχοδιώκτη Ἡρακλείδου περιέχει τὸ περιοδικὸν νομισματολογικὸν σύγγραμμα τοῦ Kohn, ὅπου ἐδημοσιεύθησαν διάφορα νομίσματα τοῦ ἰδίου, καὶ ἡ σπάνια μονογραφία Ani. Marian Gratiari, de Joanne Heraclide Despota, Vallachorum principe, libri III etc. Varsoviae. 1759. Κατὰ τινες ὁ Ἰωάννης Βασιλικὸς, καλῶν ἑαυτὸν Δεσπότην Σάμου, καὶ συγγενὴ Φωξάνδρα, θυγατρός τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας Πέτρου Ράρας ἐκ τοῦ γένους τῶν Βογδανιδῶν, καὶ σύζυγος τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Δεπουσάνου, βαθεῖα 2,000 στρατιωτῶν σταλέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάννου Σιγισμόνδου, καὶ δι' ἐισηγήσεων τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γερμανῶν Φερδινάνδου, ἤρπασεν ἀπὸ τῆς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου τὸν θρόνον τῆς Μολδαυίας, τὸν ὅπου κατέσχε διὰ τινος καιρὸν μέχρι τῆς τελευταίας του, ἐπικυρωθεὶς

ὁ νόμιμος τῆς Πάρου δυνάστης Βερνάρδος Σαγρέδος, ὅστις μετ' ὀλίγον ἀπώλεσε τὴν σύζυγόν του Καικιλίαν, καὶ συνήλθεν εἰς δεύτερον γάμον τὸ 1544 μετὰ τῆς Καμίλλας θυγατρὸς τοῦ Θωμᾶ Φαγκίσκου Μιχιέλη, περιεβλήθη μετέπειτα πολλὰ καὶ ἐντιμὰ ἀξιώματα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανε σχεδὸν ἑκατοντούτης τὴν 18 Φεβρουαρίου 1603.

Ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Πάρου εἶχεν ἐνωθῇ πρὸ πολλοῦ μετὰ τῆς Νάξου εἰς ἀρχιεπισκοπὴν Παροναξίας· μεταξὺ ἄλλων φαίνεται Παντολέων τις ἀρχιεπίσκοπος Νάξου καὶ Πάρου· εἰς πράξιν τῆς 29 Νοεμβρίου 1440, ὡς μάρτυς εἰς τὴν διαθήκην τοῦ Νικολῶ Γοτζαδίνῃ τῆς Κύθου, καὶ αὐτῷ Φραγκίσκῳ ἀρχιεπίσκοπος Νάξου καὶ Πάρου, ὁ ὅστις τὴν 20 Σεπτεμβρίου 1456 ὑπέγραψε τὸ γαμικὸν συμβόλαιον μετὰ τῆς Μαριέττας τῆς θυγατρὸς τοῦ θανόντος Ἰαννούλη τοῦ Γ' Δεσποτῆς Κεραιῶν δυνάστου τῆς Σίφνου, καὶ Νικολῶ Γοτζαδίνῃ υἱοῦ τοῦ Ἀγγέλου δυνάστου τῆς Κύθου, καὶ αὐτῷ Νικολῶ Παροναξίας ἀρχιεπίσκοπος, ὁ κατὰ τὴν 7 Ἰουνίου 1490 προσκαλέσας τὴν Βενετίαν ἵνα λάβῃ κατοχὴν τῆς Νάξου καὶ Πάρου.

Ἀπὸ τῆς Πάρου ἐτράπη ὁ τροπαιοῦχος στόλος τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῆς Νάξου· ἀλλ' ὁ δοῦξ Ἰωάννης ὁ Δ' ὑποσχεθεὶς ἐτήσιον φόρον διεφύλαξε τὰς νήσους τοῦ ἀπὸ τῶν ἐρημώσεων τοῦ Χαϊρεδδίν· τὸν αὐτὸν τρόπον μετεχειρίσθη καὶ Χρυσῖνος ὁ Γ' τῆς Ἄνδρου. Ἀντὶ ἐτήσιος πληρωμῆς 400 δουκάτων ἐγένετο ὑποτελής τῆς Πύλης, καὶ ἐκράτησε τὴν νήσον του, ἥτις μετὰ τῆς Νάξου, Μήλου, καὶ τῶν λοιπῶν Κυκλάδων τοῦ οἴκου τῶν Κρίσπων, ἔμεινε καὶ κατὰ τὸ 1538 ἀθλασθῆς, ὅτε ὁ Χαϊρεδδίν ἐπανελάβε τὰς ληστρικὰς τοῦ ἐπιδρομῆς, καὶ ἀπέσπασε τὴν Σκύρον, Σκιάθον καὶ Σκόπελον ἀπὸ τῆς χεῖρας τῶν βενετῶν ἀρμοστῶν.

Ὁ Sauger ἀναφέρει (p. 349—351), ὅτι Χρυσῖνος ὁ Γ' ἀπεβλήθη τῆς κυριαρχίας ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδίν, ἀλλ' ὅτι ὁ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Γαλλίας (Antoine Rincon 1538—1540, Ἰσπανὸς εἰς γαλλικὴν ὑπηρεσίαν) ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῇ Πύλῃ, καὶ ὁ Σουλτάν Σολεϊμάν ὁ Α' τὸν κατέστησε πάλιν ἐπὶ τῆς νήσου, ἐκδῶσας ὑπὲρ αὐτοῦ φερμάνιον ὡς ἀκολουθῶς... αὐτῷ Σουλτάν Σολεϊμάν, υἱὸς τοῦ Σουλτάν Σελίμ, ὁ καὶ ποτε νικητὴς Χάν. Ἡ πανέκλαμπρος σφραγὶς

ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Σολεϊμάν, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ἐτήσιου ὑποτελείας φόρου 40,000 δουκάτων. Ὁ Ἰωάννης οὗτος Βασιλικὸς, κάτοχος μεγάλης παιδείας καὶ πολὺγλωττος, ἐγένετο ἰδρυτὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ προσκαλέσας τοὺς περιφημότερους τοῦ καιροῦ του καθηγητὰς καὶ διδασκάλους ἐκ Γερμανίας, προσεπάθει ματαίως νὰ ἐξαπλώσῃ τὰ φῶτα τῆς παιδείας μετὰ τῶν Μολδαυῶν· ἀλλὰ συνωμοσίαι τῶν ἐγγενῶν ἐρρίψαν τὸν ἔρπαιον ἀπὸ τοῦ θρόνου. Ἰωάννης ὁ Βασιλικὸς, ἀπακλεισθεὶς ἐντὸς τοῦ παλατίου του, διέταξε νὰ ἀνοίξωσι τὰς πόλεις, μὲ μεγάλην καρτερίαν ὑπέφερε τὰς πληγὰς τῶν συνωμοστῶν, καὶ ἔπεισε φέρων τὰ σύμβολα τῆς κυριαρχίας του, τρωθεὶς ὑπὸ ἑκατοσταύριος ἑρῶν.

τοῦ μεγάλου, δυνατοῦ καὶ δικαίου Κυρίου καλεῖται τὰ δὲ πρό τινας καιροῦ ὁ δοῦλός μου Χαϊρεδδίν βέης, Βελέρβης τῶν νήσων, ἀκολουθῶν τὰς διαταγὰς μου, ἐκυρίευσεν διὰ τοῦ φοβεροῦ μου στολίου τὴν νήσον Ἄνδρον. Ὁ Χρυσίνος δὲ Σομμαρίπα, δυνάστης τῆς ῥηθείσης νήσου, παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς ἐνδοξοτάτης μου Πύλης, καὶ ἐδεδήθη ἵνα τὸν κατπατήσω καὶ πάλιν ἐν τῇ νήτῳ αὐτοῦ ἵνα κέκτῃται αὐτὴν καὶ τοῦ λοιποῦ ὡς καὶ πρότερον, ἐπὶ τῇ πληρωμῇ ἐτησίου ὑποτελείας φόρου 35,000 ἀσπρων. Κατὰ τούτο, ἐκδίδω τὴν παροῦσάν μου ὑψηλὴν διαταγὴν, ἵνα αὐτὸς τε καὶ οἱ κληρονόμοι του ἀρχώσιν ἐπὶ τῆς νήσου ὡς καὶ πρότερον. Κατ' ἔτος θέλει πληρῶνεσθαι ἡ ῥηθείσα ποσότης κατὰ τὴν πρώτην Μαΐου εἰς τὸν Σινδσάκ βέην τῆς Εὐρίπου ἐνώπιον τοῦ Καδῆ. Κηρύττω τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ἐλευθέρους πάσης ἄλλης χρηματικῆς ζημίας, βλάβης καὶ λοιπῆς ἀγχαρείας· εἰ δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν ἢ Γενιστάρων τολμήσωσι νὰ ἐξυδρίσωσιν αὐτοὺς ἐν τῷ ἰδίῳ τῶν τόπων, ἔξεστι τοῖς νησιώταις ἵνα ἀμύνωνται ὑπὲρ ἐαυτῶν, ἀνθιστάμενοι ταῖς θρασυνομένοις· διότι δὲν στέργω ἵνα προσγένηται αὐτοῖς ἀδικία τις οὐδεμία. Γνωστὸν γεννηθήτω τοῖς πᾶσιν, ὅτι ταῦτα βούλομαι καὶ διατάσσω, καὶ ὅτι καθεὶς ὑποχρεοῦται νὰ σεβασθῇ τὴν πανέκλαμπρόν μου σφραγίδα. Ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Μοχαρρέμ ἐν ἔτει 948 τῆς Ἑγείρας (περὶ τὰ τέλη Μαΐου καὶ ἀρχὰς Ἰουνίου 1539) — — — (*).

Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι Χρυσίνος ὁ Γ' ἐξουσίαζε τὴν νήσον πολλὰ ἔτη ἀκόμη ὡς ὑποτελής τῆς Τουρκίας, καὶ ἀπέθανεν ὅτε Ἰωάννης ὁ Δ' ἡγεμόνευσεν ἐπὶ τῆς Νάξου καταλιπὼν πολλὰ τέκνα. Ὁ Sauger ἀποδίδει αὐτῷ πάντα υἱοὺς, καὶ τέσσαρας θυγατέρας· ἐκ τούτων ὁμῶς εἶναι γνωστὰ μόνον ἡ Χρυσίνα (Crisina, κατ' ἄλλους Canliana καὶ κατὰ τὸν Sauger Cecilia), ὑπανδρευθεῖσα Ἰάκωβον τὸν Γ' Κρίσπον (1564—1566), καὶ γενομένη ἡ τελευταία δαύχισσα τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἡ Κιάρρα, ὑπανδρευθεῖσα τὸ 1560 τὸν βενετὸν εὐπατρίδην Φραγκίσκον Ἀγγέλου Μιχιέλην (γεννηθέντα τὸ 1534 καὶ ἀποθανόντα τὴν 27 Νοεμβρίου 1599), καὶ εὐροῦσα τύχην ἡ συχωτέραν τῆς ἐπὶ ἡγεμονικῷ θρόνῳ ἀναβάσης ἀδελφῆς τῆς. Ἐν τῇ αὐθεντικῇ τοῦ οἴκου γενεαλογίᾳ φαίνεται εἰς μόνος υἱὸς καὶ κληρονόμος Χρυσίνου τοῦ Γ', ὁ Ἰωάννης Φραγκίσκος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐγένετο ὁ τελευταῖος δυνάστης τῆς Ἄνδρου, ἐν ᾧ οἱ ἀπόγονοι τοῦ κατὰ τὸ

1520 ἀναφερομένου Πολυμνίου δὲ Σομμαρίπα ἐπὶ τῆς Ἄνδρου, ἐξηκολούθουν νὰ πληθύνωνται διὰ τῶν πολλῶν τέκνων ἀμφοτέρων τῶν υἱῶν Νικολῶ καὶ Ἰακώβου.

XVI. Ἰωάννης Φραγκίσκος δὲ Σομμαρίπα

δυνάστης Ἄνδρου,

μετὰ τὸ 1539 μέχρι τοῦ 1566.

Ὀλίγα καὶ σχεδὸν οὐδὲν γνωρίζομεν κατὰ παράδοσιν περὶ τῆς ἡγεμονίας Ἰωάννου Φραγκίσκου τῆς Ἄνδρου. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶνε ὅτι ἐνυμφεύθη τὴν Θεοδώραν Κρίσπην θυγατέρα τοῦ δουκὸς Ἰωάννου τοῦ Δ', καὶ μετ' αὐτῆς ἐξουσίαζε τὴν Ἄνδρον μέχρι τοῦ 1562, ἐν ᾧ ὁ πανθερὸς του, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ γαμβρὸς του Ἰάκωβος ὁ Δ', διετηροῦντο ἐτι ἐπὶ τῆς Νάξου καὶ τῶν περὶ αὐτὴν δεκαπέντε μικροτέρων νήσων· ἀλλ' εἶνε ὅλως ἐσφαλμένον τὸ ὑπὸ τοῦ Sauger ἀναφερόμενον ὅτι Ἰωάννης ὁ Δ' ἔδωκεν εἰς προίκα τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ τὰς νήσους Κέα καὶ Μύκονον· διότι αὕτη μὲν ἐκυβερνᾶτο τότε παρὰ τοῦ ἐν Γένῳ ἐδρεύοντος βενετοῦ ἀρμοστοῦ, ἐκεῖνη δὲ ἐξουσίαζετο ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Γουζαδίνῃ ὑπὸ τουρκικὴν ἐπικυριαρχίαν. Ὀλίγον ἐτι χρόνον ἐπέπρωτο νὰ διαρκέσῃ ἡ ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἰταλικὴ δυνάσταια. Τὸ 1566 ἐδόθη ταχύτατον τέλος εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δουκὸς Ἰακώβου τοῦ Δ' καὶ Ἰωάννου Φραγκίσκου δὲ Σομμαρίπα, διὰ τῆς κατοχῆς Νάξου, Μήλου, Ἄνδρου καὶ τῶν λοιπῶν Κυκλάδων παρὰ τοῦ Πιαλῆ Πασσᾶ, τοῦ διώξαντος τοὺς Ἰουστινιανούς ἀπὸ τῆς Χίου. Ἰάκωβος ὁ Δ' κατέφυγεν ἀκολουθούμενος παρὰ τῆς ἀδελφῆς του, τῆς δυνάστιδος Ἄνδρου, εἰς Πελοπόννησον, καὶ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Ρώμην. Προσπαθῶν νὰ ἐπ' ἀνακτήσῃ τὴν νησιωτικὴν του ἡγεμονίαν ἦλθεν εἰς Περσίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1576 ἀπρακτος· ἡ ἀδελφή του εἶχε μείνει εἰς Ραγούσαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε. — Τὰς νήσους Ἄνδρον, Νάξον, Μήλον καὶ λοιπὰς ἔδωκεν ὁ Σουλτάν Σελίμ εἰς τιμᾶριον τῷ πιστῷ αὐτοῦ αὐλικῷ, τῷ ἐκ Πορτογαλλίας Ἰουδαίῳ Ἰωᾶφ Μικουέζ, ὅστις κατέστη αὐτῷ διάδοχος τῶν οἰκογενειῶν Κρίσπη καὶ Σομμαρίπα ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωσήφ τῆς Νάξου, καὶ διετηρήθη ἐπὶ τῆς κτήσεως τοῦ Αἰγαίου μέχρι τοῦ τὴν 2 Αὐγούστου 1579 συμβάντος θανάτου του (*). Μετὰ ταῦτα αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου προσετμήθησαν ὁλοτελῶς ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν εἰς τὴν ἐκτεταμένην τῶν αὐτοκρατορίαν, καὶ ἔμενον ὑποκείμεναι τῷ κατὰ καιρὸν ἀντιναύαρχῳ ἦτοι Καπουδάν Πασσᾶ, μέχρις ὅτου ἐπὶ τῶν τελευταίων χρόνων ἀνανήψαντα τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων ἀπέσεισαν τὸν μισητὸν ζυγόν. Ὡς μέλη ἀναπόσπαστα τοῦ νεοσυστάτου τῆς Ἑλλάδος βασιλείου ἤρχισαν αἱ Κυκλάδες νὰ ἀναλαμβάνωσιν ἀπὸ τὰς

(*) Ὁ Ε. Πορτ' ἀναφέρει τὸ φημάνιον τοῦτο ὡς περίεργον μὲν ἀλλ' ὡς μάλλον ὑποδολιμαῖον, λέγων ὅτι ἐκτός τοῦ μὴ ἀξιόπιστου τοῦ πρώτου δημοσιεύσαντος αὐτὸ Sauger, ἀντίκειται καὶ αὐτὸ τὸ ὕψος εἰς τὴν αὐθεντικότητά αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἡ ἐμπεριλαμβανομένη ἀδεια τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Γενιστάρων. Σημειώτεον ὅμως ὅτι αἱ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῶν Βαρσίων ἐν αὐτῷ γράφῳ εἰς σωζόμεναι, καὶ ἔωδεκα ἔτη πρότερον χρονολογούμεναι ὡς ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοῦ Σουλτάν Σελίμῳ πρὸς Φραγκίσκον τὸν Δ' τῆς Γαλλίας, φέρουσι τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ ὕψος.

(*) Περὶ τοῦ Ἰουδαίου δουκὸς Μικουέζ τῆς Νάξου, ἔρχ. Chatriere, Negotiations de la France dans le Levant, καὶ τὴν μονογραφίαν Don Joseph Nasi Herzog von Naxos, von M. A. Levy.

προτέρας των πληγών, καὶ τὰ πρὸ πολλοῦ ἡττημένα χωρία φιλίσθησαν ὑπὸ νέων κατοίκων· ἀλλὰ δὲν ἐφθασαν εἰσεῖν εἰς τὴν ἀκμὴν ἐκείνην τῆς προτέρας εὐημερίας, εἰς ἣν εἶχον φθάσει κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὑπὸ βενετικὴν κυριαρχίαν.

Ἰωάννης Φραγκίσκος, ὁ τελευταῖος τῆς Ἀνδρου δυνάστης, μετακινήσας τουρκικὴ ἀδεία ἐπὶ τῆς Νάξου, ἀφῆκεν ἐκεῖ πολυπληθεῖς ἀπογόνους, ἀκμάζοντας καὶ σήμερον. Ἀτελεῖς τινὰς πληροφορίας περὶ αὐτῶν διεφύλαξεν ὁ Sauger, ὅς τις ἀπὸ τοῦ νῦν εἶνε ἄξιος μεγαλειότητος πίστεως, λαμβάνων τὰς πηγὰς τοῦ διὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν κατὰ τὰ φαινόμενα ἀπὸ γενεαλογίας τῶν Σομμαρίπα τῆς Νάξου. Κατ' αὐτὸν ὁ Ἰωάννης Φραγκίσκος ἀφῆκε τρεῖς υἱούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρεσβύτερος Χρυσῖνος ἔφερεν ἀκόμη τὸν ψιλὸν τίτλον δυνάστου τῆς Ἀνδρου, χωρὶς νὰ ἐξασκῇ ἐκεῖ οὐδὲ σκιάν κυριαρχίας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ (1581) συμπίπτει ἡ πληροφορία τὴν ὁποίαν δίδει τῷ Μαρτίνῳ Κρουσίῳ κάποιος Λούκας Δέλι Ἀργέντι, ὁ ἄλλατε Κύριος τοῦ πύργου Ἀγίου Νικολάου ἐπὶ τῆς Θήρας, ὅτι ἐπὶ τῆς Ἀνδρου ὑπῆρχεν ὁμώνυμος πόλις καὶ κάστρον καὶ τινὰ χωρία, ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς Πάρου ἐκτὸς δύο πύργων ἀναφέρει καὶ τὴν ἐπισκοπὴν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Ἀνδρου ἐξηκολούθει νὰ διατηρῆται ὁ λατινικὸς ἐπισκοπικὸς θρόνος, παρ' ᾧ ἰδρῦθη ἐκ νέου καὶ ἡ ἐλληνικὴ ἐπισκοπὴ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Λατίνος ἐπίσκοπος διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ ΙΕ', τὴν 17 Μαΐου 1621, ὁ Παῦλος Πουγκιარέλλος, Δομινικανὸς ἐκ τοῦ μοναστηρίου τῆς Κουέρκης παρὰ τῷ Οὐϊτέρβῳ, ὅστις ἔζη τὸ 1633. Δεκαπέντε ἔτη μετέπειτα ἀναφέρεται ὁ Δομίνικος Δέλλα Γραμματικά ὡς λατίνος ἐπίσκοπος Ἀνδρου, ἀπόγονος τοῦ Γεωργίου ἐκείνου, τὸν ὁποῖον εὗρομεν τὸ 1421 εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πέτρου Ζένου τῆς Ἀνδρου. Ἡ οἰκογένειά του, ἐκ τῆς ὁποίας εἰς, ὀνόματι Ἰούλιος, ἐνυμφεύθη τὸ 1570 τὴν Θεοδαίαν Γοττσαδίνην, θυγατέρα τοῦ Νικολῶ δυνάστου τῆς Σίφνου, ἀπώκησεν εἰς Χίον. Ἡ οἰκογένεια Δέλλα Γραμματικά φαίνεται ὅτι ἐσυγγένευσεν καὶ μετὰ τῆς οἰκογενείας Σομμαρίπα τὴν Ις' ἑκατονταετηρίδα· ὁ ἀδελφὸς τῆς ἐνταῦθα μνησθείσης Θεοδαίας Γοττσαδίνης, Ἀγγέλως Νικολῶ Γοττσαδίνης, ὅστις τὸ 1617 ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀπὸ τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει πολυπληθεῖς κτήσεις του, ἦτοι ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῆς Σίφνου, Κύθου, Κιμῶλου, Φολεγάνδρου, Γυάρου, Σικίνου κλ., ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβου Δέλλα Γραμματικά, ἥτις εἰς τὴν σωζομένην γενεαλογίαν τῶν Γοττσαδίνων ἀναφέρεται ὡς «πρώτη συγγενὴς τῶν Σομμαρίπα.» Διὰ τοῦ γάμου τούτου φαίνεται ὅτι καὶ τὸ ὄνομα Χρυσῖνος ἐγένετο σύνθετος εἰς τὰ μέλη τοῦ οἴκου Γοττσαδίνης· Χρυσῖνος τις Γοττσαδίνης συνυπέγραψεν ἐπὶ τῆς Νάξου ἔγγραφόν τι, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς του Ἀγγέλου ἀρχιεπισκόπου Παροναξίας τὴν 10 Ἀπριλίου 1647. Ὡσαύτως ἐβαπτίσθη τὴν 14 Ἰουνίου 1632 ἐπὶ τῆς Νάξου καὶ εἰς υἱὸς τοῦ Νικολῶ Γοττσαδίνης καὶ τῆς Φωρμέντζας Βιάγκης, λαβὼν τὸ ὄνομα Χρυσάνθος,

συνώνυμον τοῦ Χρυσῖνος. Τὸ τελευταῖον ὄνομα φαίνεται ὅμως συνεχῶς καὶ εἰς ἄλλας οἰκογενείας τοῦ Αἰγαίου, μεταξὺ τῶν Κορωνέλλων, Κάστρων καὶ ἄλλων, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ ὅλοι δι' ἐπιγαμιῶν συγγένειαν μετὰ τῶν ἄλλοτε δυναστῶν Σομμαρίπα τῆς Ἀνδρου.

Ἄν ὁ Χρυσῖνος Δε Σομμαρίπα δυνάστης ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι τῆς Ἀνδρου μετέσχε τῆς τὸ 1583 ἐν Αἰγαίῳ ἐκραγείσης, καὶ ὑπὸ τοῦ Μεγμέτ πασσᾶ διὰ τῶν ὅπλων καταπονηθείσης ἐπαναστάσεως, δὲν γνωρίζομεν, ἀλλὰ μόνον, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μάρκος ἀπέθανον ἀλλήλοι, ἐν ᾧ ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Φραγκίσκου, ὀνόματι Νικολῶς, κατέλιπεν ἓνα υἱὸν τὸν Φραγκίσκον, νυμφευθέντα τὴν Μαργαρίταν Λωρεδάνου, τοῦ ὁποῖου μνημονεύονται πάλιν δύο υἱοί, Φίλιππος καὶ Χρυσῖνος. Οὗτοι φαίνονται εἰς τὴν γενομένην τὸ 1670 Μαΐου 11 καταγραφὴν τῆς νήσου Νάξου, ὅπου ἀναφέρονται μετὰ τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ εἰσοδημάτων. Εἰς τὸ ἴδιον ἔγγραφον γίνεται ὡσαύτως μνεία καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῶν Ἀντωνίου, Γεωργίου, Νικολάου, Ματθαίου, Γερμανοῦ καὶ Μάρκου, καταγομένων καθ' ὅλην τὴν πιθανότητα ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἀπογόνων τῶν υἱῶν τοῦ Πολυμνίου Δε Σομμαρίπα. Ὁ Χρυσῖνος πάλιν, υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Δε Σομμαρίπα, ἐνυμφεύθη Ἀδριάναν τὴν θυγατέρα τοῦ προξένου Χρυσῖνου Κορωνέλλου, καὶ ἔζη ἀκόμη, κατὰ τὰς πληροφορίας τὰς ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ παλαιῦ καγκελαρίου Κωνσταντίνου Κόκκου τῆς Νάξου, μέχρι τοῦ 1687, κατὰ τὸ ὅποιον ἔτος ἀναφέρεται μετὰ τοῦ πρωτοτόκου τοῦ υἱοῦ Φραγκίσκου, καὶ μιᾶς, τὸν Ἰακώβον Κονοῦλαν ὑπανδρευθείσης θυγατρὸς. Ὁ νεώτερός του υἱὸς Ἀντώνιος, γεννηθεὶς τὸ 1671, ἀπέπλευσε τὸ 1688 εἰς Γαλίαν, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τοῦ Χρυσῖνου ἐπέστρεψεν εἰς Νάξον, καὶ ἔζη ἐκεῖ περὶ τὸ 1699. Μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν δύναται τις νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν γενεαλογίαν τῶν Σομμαρίπα, ἀλλ' αὖτε ἀξίζει τὸν κόπον τιαύτη ἐρευνᾶ, διότι πρὸ πολλοῦ ἔδυσεν ἡ δύναμις τοῦ οἴκου τούτων καὶ ἡ λαμπρότης. Ἐτι ὀλιγώτερον ἀκριβεῖς πληροφορίας ἔχομεν περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Γερολάμου ἐκείνου, ὅστις κατὰ τὸ 1580 σταλαῖς ὡς πρέσβυς τῶν νησιωτῶν μετὰ τινων ἄλλων πρὸς τὸν Σουλτάν Μουράτ τὸν Γ', ἀνενέωσε τὴν συνθήκην τοῦ 1563 περὶ τῶν ὅρων τῆς ὑποταγῆς.

Τῆς Ἀνδρου ἀπολεσθείσης, ἐξέπεσαν καὶ οἱ δυνάσται αὐτῆς Σομμαρίπα, καὶ συνωμοσιώθησαν τοῖς λοιποῖς ἐκ τῶν Λατίνων εὐγενῶν τῶν ἐλληνικῶν νήσων, χωρὶς νὰ καρπῶνται ἰδιαίτερα τινὰ προνόμια. Ὁ Pasch de Krienen ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀπογόνων τῶν, οἵτινες ἔζων τὸ 1771 ἐπὶ τῆς Νάξου (*), ἐν ᾧ ὁ κλάδος τῆς Βερώνης εἶχεν ἀφαν-

(*) Ἡ οἰκογένεια τῶν Σομμαρίπων σώζεται ἔτι καὶ νῦν ἐν Νάξῳ, τηροῦσα τὰ αὐτὰ ὀνόματα τῶν πατέρων αὐτῆς· εἰς τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων, ὁ Χρυσάνθος Σομμαρίπας, ὑπῆρξε καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Νάξου εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Βουλὴν.

εἶναι πρό πολλοῦ. Ἄλλους Σομμαρίπας εὐρίσκομεν ἀποκισμένους εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Languedoc τῆς Γαλλίας, εἰς ἐκ τῶν ὁποίων εἶχαν ἀκολουθήσει Ναπολέοντα τὸν Α' εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐκ τοῦ γένους τοῦ ὁποίου κατήγετο ἡ σύζυγος τοῦ τὴν 2 Νοεμβρίου 1844 ἀποθανόντος Michel Gaudin, δούκους τῆς Γαέτας. Ἐν Ἰταλίᾳ ἀνενηθύνει ἡ λαμπρὰ Villa Sommarina, ἐπὶ τῆς λίμνης τοῦ Κώμου, τὸν ἀφανισθέντα ἐκείνον κλάδον τοῦ ἰδίου γένους, τὸ ὁποῖον ἀκμάζει καὶ σήμερον εἰς Αἰθιοπία τῆς Ἰταλίας, καὶ ἔχει ἀπογόνους καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ. (Ὁρα τὸν ἐν τῇ προτεχῇ φυλλαδίᾳ πίνακα).

Ἐν τῇ Αἰγαίᾳ πελάγει ὤρετο πλέον τοῦ παρελθόντος ἡ ἱστορία, καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν λήθην οἱ ὑπερήφανοι δυνάτται· ἐρείπια μόνον φοβερὰ μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἄλλοτε μεγαλοπρεπειᾶς καὶ δόξης, καὶ μεταξὺ τῶν ἐρείπειων ὅπου ποτε ὑψοῦντο τὰ παλάτια τῶν δουκῶν, βόσκει ὁ ἀλβανὸς ποιμὴν τὰ πρόβατά του· οἱ κληρονόμοι τῶν παλαιῶν τιμαριωτῶν τήκονται ἐν πενίᾳ ὑπερηφάνῳ· οὐδεμία ἐπιγραφή ἀναφέρει τι πλέον περὶ τῶν Ἰταλῶν κυρίων τῶν νήσων, τῶν ὁποίων καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα ἤρξαντο ἵσταν· καὶ μόνον ἐνίοτε ἀνοίγεται μαρμαρίνῳς τις τάφος, ὅστις ἐκάλυπτεν ἴσως τὴν κόνιν τῶν ἡγεμόνων, ὃ δὲ τὰ τοιαῦτα ἐξετάζων, σπεύδων νὰ ἀναγνώσῃ τῆς πλακῆς τὴν ἐπιγραφὴν, εὐρίσκει τὰ πάντα, γραφὴν καὶ οἰκόσημα, ἀπεσβεσμένα, μέχρι τῶν μηδὲν μὲν λεγουσῶν ἀλλ' ἐν τούτοις πολλὰ σημαίνουσιν λέξεων ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΝΤΑΙ

ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ.

ΛΗΘ ΝΕΟΒΟΡΑΚΟΥ ΕΙΣ ΝΕΑΝ ΛΥΡΗΛΙΑΝ.

—οοο—

Τὴν 2 Νοεμβρίου τοῦ 1859 ἔτους ἀνεχώρησα ἐκ Νεοβοράκου εἰς Νέαν Λυρηλίαν, συνοδοιπόρους ἔχων δύο ὁμοιοθηεῖς. Ὁ καιρὸς ἦτο ὥραιος, καὶ ὁ οὐρανὸς ἀνέφελος, ὅτε διέβημεν ἐπὶ μικροῦ ἀτμοπλοίου τὸν διαβρέχοντα τὴν πόλιν ποταμὸν Χόδσωνα, ὅπως μεταβώμεν εἰς τὴν ἀντικρὺ τοῦ Νεοβοράκου πόλιν New Jersey, ὅθεν ἀναχωρεῖ ἡ διὰ Φιλαδέλφειαν ἀτμάμαξα.

Ὁ κώδων τῆς ἀναχωρήσεως ἐσήμανε τὴν 6 ὥραν Μ. Μ. καὶ ἡ ἀτμάμαξα ἀπῆλθε μὲ ταχύτητα ἀστραπῆς. Ἦρχιζεν ἤδη ἡ μακρὰ ὁδοιπορία μου χιλίων ἐξακοσίων περίπου μιλίων, ἦτοι ἀπὸ Αθηνῶν μέχρι τῶν Ηρακλείων στηλῶν· καὶ ὁμῶς ὑπελόγιζον ὅτι δὲν ἤθελε διαρκεῖσαι πλέον τῶν ἑξ ἡμερῶν. Τὸ διαστῆμα, τοῦτο, εἰ καὶ βραχὺ, εἶναι λίαν ἐπίπονον εἰς τὸν ὁδοιποροῦντα διὰ τῶν ἀμερικανικῶν πεδερδρόμων. Ἐκάστη ἀμαξά εἶναι ὑγδοήκοντα θέ-

σεις, τεσσαράκοντα ἐξ ἐκάστης πλευρᾶς. Ἐκαστὸν δὲ θρανίον εἶναι διὰ δύο ἐπιβάτας, εἴτινες οὐδαμῶς δύνανται νὰ κλίνωσι τὴν κεφαλὴν, ὅπως εὐρωσιν ὀλίγην ἀνάπυσιν. Οὕτω ὁλοκλήρους νύκτας διανύεις ἐπὶ τοῦ θρανίου σου, χωρὶς νὰ στήρῃς ποὺ τὴν ὑπὸ τοῦ ὕπνου βεβαρμένῃν κεφαλὴν σου. Ὅτε δὲ μετὰ πολλοὺς ἡμέρας, καταπονημένος ὑπὸ τῆς κακοπαθείας κατορθώσης νὰ κλείσῃς τοὺς ὀφθαλμούς, ἰδοὺ ὁ ὁδηγὸς τῆς ἀτμάμαξας, κρατῶν εἰς χεῖρας περιλαμπῆ φανὸν, ὃν φέρει πλησιέστατα τῶν ὀφθαλμῶν σου, ἀναρῶναι ὑπ' αὐτὴν σου τὴν μένιν·

— Τὸ εἰσιτήριον σας, Κύριε.

Κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῶν ἀμερικανικῶν σιδηροδρόμων, ὁ ὁδηγὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητῇ τὸ εἰσιτήριον ὅσκις θέλῃ· ὅθεν πολλοί, ὅπως ἀποφύγῃσι τὴν ἐνόχλησιν ταύτην, τὸ κολλῶσιν ἀναικτῶν εἰς τὸν πῖλόν των.

Μόλις λοιπὸν μετὰ τέσσαρας ὥρας ἤρχιζε νὰ με κυριεύῃ ὁ ὕπνος, καὶ ἡσθάνθην φῶς ὡς ἀστραπὴν διελθόν πρό τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἦτο ὁ ἐπὶ ἄρματος φανὸς τοῦ ὁδηγοῦ, ζητοῦντος τὸ εἰσιτήριον. Ἦτοιμαζόμεν δὲ νὰ κλείσω ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτε ἤκούσθη ἡ φωνή·

— Φιλαδέλφεια.

Εἶχομεν φθάσει εἰς τὴν πόλιν τῶν Κουακέρων (Quaker City), ὡς τὴν ὀνομάζουσιν οἱ Ἀμερικανοί, ἃν καὶ δὲν περιέχει πλέον τῶν 30,000 ἐκ τῶν τῆς βιομηχανοῦ καὶ φιλησούχου ταύτης φυλῆς.

Ἡ Φιλαδέλφεια, κειμένη εἰς ὀγδοήκοντα ἐπτὰ μιλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Νεοβοράκου, εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς Ὁμοσπονδίας ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν, περιέχουσα 500,000 κατοίκων. Ἔναι κτισμένη παρὰ τὸν ποταμὸν Delaware ἐπὶ ὁμαλωτάτου ἐδάφους, μὴ διακοπτομένου ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου ὑψώματος. Αἱ οἰαὶ εἶναι εὐθύταται καὶ καθαφα, ἀλλὰ μονότονοι, καθότι αἱ οἰκίαι εἶναι ὁμοιομόρφως κτισμέναι ἐξ ἐρυθρῶν πλίνθων, ὧν τὴν μονοτονίαν μετριάζουσι μόνον αἱ πράσινοι αὐτῶν θυρίδες. Θεμελιωτὴς τῆς πόλεως ταύτης ἦν ὁ Οὐίλλιαμ Πέν. Ἡ Φιλαδέλφεια δὲν δύναται νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὴν ξένους περιφανῆ δημοσὶα κτίρια, ἐκτὸς δύο μόνον, ἃ τίνα εἶναι, καὶ δικαίως, τὸ καύχημά της. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶναι ἡ αἶθουσα τῆς ἀνεξαρτησίας (Independance Hall), ἐνθα τὴν 4 Ἰουλίου 1776 ὑπεγράφη ἡ προκήρυξις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἀποικίων ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἀνεγνώσθη ἐκ τῶν βαθμίδων τοῦ κτιρίου τούτου εἰς ἐπὶ ἑκατὸν χιλιάδων λαοῦ. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη αἶθουσα διατηρεῖται μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας εἰς τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως κατάστασιν εἰς ἣν ἦτο ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου γεγονότος, καὶ μεταξὺ τῶν ἀπλῶν ἐπίπλων της, δεικνύουσιν εἰς τὸν ξένον τὴν βάρβδον τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτῶνος, καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Βενιαμίν Φραγκλίνου. Τίς εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἶθουσαν ταύτην, ὅπου ἐκπύχθη καὶ ὑπεγράφη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς μεγάλης ταύτης χώρας, δὲν αἰσθάνεται καλμούς;

Τὸ ἕτερον κτίριον εἶναι τὸ Γραφεῖον Ἐκπαίδευ-